

Η μαμά, ο μπαμπάς, ο Οιδίποδας κι εγώ!

Σας μοιάζει εφιαλτικό; Τα αθώα μας παιδάκια κυριευμένα από επιθυμίες και σεξουαλικά ένστικτα; Κι όμως, το οιδιπόδειο εκδηλώνεται σε όλα τα παιδιά τριών έως έξι ετών. Φυσικά και στο δικό σας.

Σύμφωνα με τη θεωρία του Φρόιντ, το οιδιπόδειο είναι το σύμπλεγμα που θα καθορίσει τις μελλοντικές ερωτικές σχέσεις κάθε παιδιού. Περιγράφει το σύνολο των φιλικών και εχθρικών επιθυμιών που αισθάνεται το παιδί προς τους γονείς του και διαπραγματεύεται τη θέση του στο πλαίσιο της τριγωνικής σχέσης πατέρας-μητέρα-παιδί. Μέχρι και τα τρία τους χρόνια τα μικρά αγοράκια και κοριτσάκια αισθάνονται έντονη την αγάπη και την εξάρτηση και προς τους δύο γονείς, αλλά ιδιαίτερα προς τη μητέρα. Από τα τρία και μέχρι τα πέντε τους χρόνια αρχίζουν να νιώθουν τα πρώτα προσεξουαλικά ερεθίσματα. Είναι αυτό που ο Φρόιντ ονομάζει «φαλλική περίοδο». Σε αυτή την περίοδο το αγοράκι θα διεκδικήσει ερωτικά τη μητέρα του, νιώθοντας παράλληλα φθόνο και ανταγωνισμό για τον πατέρα του που την έχει και αντίστοιχα το κορίτσι θα διεκδικήσει τον πατέρα και θα ανταγωνιστεί τη μητέρα στην οποία αυτός ανήκει. Μεταξύ δεύτερου και τρίτου έτους, τόσο το αγοράκι όσο και το κοριτσάκι νιώθουν έντονα πια τις διαφορές των δύο φύλων, καθώς η ταυτότητα φύλου έχει πια αποκρυσταλλωθεί. Αυτή η συνειδητοποίηση των διαφορών γεννά κάποιους φόβους και απογοητεύσεις. Έτσι, το κοριτσάκι πρέπει να ξεπεράσει το αίσθημα απογοήτευσης ότι δεν έχει και δεν πρόκειται να αποκτήσει πέος, ενώ το αγοράκι έχει να ξεπεράσει το φόβο ότι μπορεί να χάσει το πέος του, δηλαδή το άγχος ευνουχισμού.

Λύνεται το οιδιπόδειο:

Για να λυθεί το οιδιπόδειο, το παιδί πρέπει να εγκαταλείψει τη μητέρα ως σεξουαλικό αντικείμενο και σε αντικατάσταση αυτού του κενού μπορεί να διαλέξει δύο δρόμους: ή να εντείνει την ταύτιση με τον πατέρα ή να ταυτιστεί με τη μητέρα. Πολλές φορές στη θεραπευτική ορολογία χρησιμοποιείται η φράση «πάσχει από οιδιπόδειο». Η ψυχανάλυση όμως δεν θεωρεί ότι το σύμπλεγμα είναι παθολογικό, αντίθετα πιστεύει ότι αποτελεί ένα φυσιολογικό στάδιο απ' το οποίο περνούν όλα τα παιδιά, οι επιθυμίες που γεννά όμως παραμένουν με τη μορφή απωθημένων στο ασυνείδητο όλων των ενηλίκων. Η επιτυχημένη λύση του οιδιπόδειου είναι το κλειδί στην ανάπτυξη των ρόλων και της ταυτότητας, ενώ η ανεπιτυχής αντιμετώπισή του μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα νεύρωση ή και ομοφυλοφιλία.

Περνούν όλα τα παιδιά από τη φάση του οιδιπόδειου:

Σύμφωνα με τη σύγχρονη ψυχολογία, όλα τα παιδιά γνωρίζουν αυτή τη φλογερή, σχεδόν ερωτική επιθυμία για το γονέα του αντίθετου φύλου. Μερικά θα το εκφράσουν με πιο ειλικρινή τρόπο, ενώ άλλα με πιο ουδέτερο –και αυτός είναι ο λόγος που δεν γίνεται πάντα αντιληπτό. Είναι μια φυσιολογική και παροδική φάση η οποία διαρκεί περίπου τρία χρόνια.

Πώς εκδηλώνεται:

Το παιδί αναζητάει τη σωματική επαφή με το γονιό του αντίθετου φύλου γιατί αυτό του προσφέρει απόλαυση. Το μικρό κορίτσι θα φιλήσει τον μπαμπά του στο στόμα και θα πέσει επάνω του. Το μικρό αγόρι θα αγγίξει το στήθος της μαμάς του ή θα γυρίζει γυμνό στο σαλόνι το βράδυ που οι γονείς του έχουν καλεσμένους. Όλες τις απολαύσεις που αποκαλούμε «σεξουαλικές» στη ζωή ενός ενηλίκου το παιδί θα τις

βιώσει με έναν παιδικό και αθώο τρόπο. Την ίδια στιγμή που θα έλκεται από τη μητέρα του, το μικρό αγόρι θα νιώσει εχθρότητα και ζήλια απέναντι στον πατέρα του (και το αντίστροφο για το κορίτσι). Είναι φυσιολογικό, ο άλλος γονιός θεωρείται αντίπαλος.

Πώς θα καταλάβουμε ότι το ξεπέρασε:

Υπάρχει ένα σημάδι πολύ ξεκάθαρο: η εμφάνιση της ντροπής. Ξαφνικά, η συμπεριφορά του παιδιού αλλάζει εντελώς. Εκείνο που μέχρι χθες δεν δίσταζε να περιφέρεται γυμνό μπροστά στους φίλους σας, δεν αντέχει στη θέα της γύμνιας και δεν κάνει βήμα χωρίς την πιτζάμα του. Η ηθική ευσυνειδησία γεννιέται, η οποία και το εμποδίζει να εκδηλώνει τις σεξουαλικές επιθυμίες του. Έτσι, το οιδιπόδειο παύει να υπάρχει περίπου στην ηλικία των έξι ετών.

Είναι τελικά μια θετική εμπειρία για το παιδί:

Οι ειδικοί υποστηρίζουν πως ναι, μια που το βοηθάει να μάθει κάτι πολύ βασικό: πως οι επιθυμίες του δεν μπορούν να εκδηλώνονται πάντα ανοιχτά ούτε να πραγματοποιούνται όλες τις φορές. Έτσι, θα μάθει να συνδέει τις στιγμές ικανοποίησης με τις ανικανοποίητες, τις πραγματικές με τις φανταστικές και τις απολαυστικές με τις δυσάρεστες. Κάτι αντίστοιχο είχε βιώσει και την εποχή της διακοπής του θηλασμού. Μέσα όμως από το οιδιπόδειο θα καταλάβει πιο ξεκάθαρα τα όρια των επιθυμιών του.

Ποιο ρόλο παίζει το οιδιπόδειο στην ενήλικη σεξουαλική ζωή:

Χάρη στο οιδιπόδειο σύμπλεγμα, το μικρό αγόρι αναγνωρίζει για πρώτη φορά τη σεξουαλικότητά του και το κορίτσι τη θηλυκότητά του. Αυτά είναι και τα πρώτα σημάδια της σεξουαλικής τους ταυτότητας. Το παιδί με την αναγνώριση του οιδιπόδειου θα καταλάβει ότι είναι διαφορετικό από το άλλο φύλο. Όμως μόνο στην εφηβεία θα κάνουν την εμφάνισή τους τα πρώτα στοιχεία που αφορούν τη σεξουαλικότητά τους.

Πότε το οιδιπόδειο έχει αρνητικά αποτελέσματα:

Όταν ένα παιδί παραμένει με την ιδέα ότι αυτή η επιθυμία του είναι κάτι κακό. Όταν ένα παιδί νιώθει ενοχή συνεπώς και θυμό για τα «κακά» του συναισθήματα, ενδέχεται αργότερα στην ενήλικη ζωή του να μεταφέρει αυτό το θυμό σε όλους τους ενηλίκους –κυρίως σε αυτούς που είναι σημαντικοί για εκείνο ή σε εκείνους που έχουν εξουσία επάνω του.

Πώς αντιμετωπίζουμε το οιδιπόδειο:

Η κόρη σας κάθετα συχνά στα γόνατα του πατέρα της και τον αγκαλιάζει σφιχτά: Εννοείται πως πρέπει να αποφύγετε να αντιδράσετε αρνητικά ή να της απαγορεύσετε να το κάνει. Τη στιγμή εκείνη το παιδί ψάχνει την απόλαυση με απόλυτη αθωότητα και χωρίς ίχνος ενοχής. Πρέπει απλώς ο μπαμπάς της να την κάνει να καταλάβει ότι κάποιες χειρονομίες δεν γίνονται ανάμεσα στο γονιό και στο παιδί.

Δεν αντέχει να σας βλέπει αγκαλιά και προσπαθεί να σας χωρίσει: Θα μπορούσε να της εξηγήσει ο μπαμπάς της: «Αγαπώ πολύ και εσένα και τη μαμά σου, αλλά με διαφορετικό τρόπο». Αποφύγετε όμως να προκαλείτε τα παιδιά με δημόσια φιλία. Στην ηλικία των τριών με έξι ετών το παιδί είναι αρκετά οξύθυμο και η παραμικρή χειρονομία μπορεί να προκαλέσει αντιδράσεις.

Ο γιος σας, σας ψιθυρίζει κάθε τόσο στο αυτί: «Θέλω να σε παντρευτώ»: Όσο κι αν κολακεύεστε δεν θα πρέπει να αφήσετε το παιδί σας να πιστεύει ότι μπορεί να ανταγωνιστεί το σύντροφό σας. «Όχι, αυτό δεν είναι δυνατό, ζω με τη μαμά σου/ τον μπαμπά σου κι εσύ όταν μεγαλώσεις θα ερωτευτείς κάποιον/ κάποια και θα τον/ την παντρευτείς».

Τρυπώνει στο κρεβάτι σας όταν ο μπαμπάς του είναι απών: Είναι στο χέρι σας να βάλετε στη θέση του τον «μικρό άντρα» και να μη δεχτείτε να κοιμάται μαζί σας. Εννοείται πως μπορεί να έρχεται για ένα χάδι στο κρεβάτι σας πριν κοιμηθεί, αλλά μετά θα πρέπει να επιστρέφει στο δικό του κρεβάτι.

Δεν χάνει ευκαιρία για να πιάσει το στήθος σας ή τους γλουτούς σας: Αποφύγετε να χρησιμοποιήσετε σκληρές λέξεις που μπορεί να του δημιουργήσουν ενοχές. Πείτε του απλά: «Μην με ακουμπάς έτσι, δεν μου αρέσει».

Μαριέλλα Λιακάκου (παιδοψυχολόγος-κλινική ψυχολόγος)